

SCHULDENVRIJ LEEUWARDEN

DOOR EEN RADICALE AANPAK!

TRIK© heeft zijn cartoon gratis aan #SchuldenvrijLWD ter beschikking gesteld. Hiervoor zijn wij hem zeer erkentelijk.

TRIK© illustrator | cartoonist | artist | designer | art teacher

Trik (soms geschreven als TRIK) is het pseudoniem van de Nederlandse tekenaar Raymond Hendriks (1976). In 2007 won hij de Inktspotprijs met een spotprent over de crisis in de Belgische politiek (14 november in de *Nieuwe Revu*). Trik tekende Wiske van *Suske en Wiske* met de kleuren van de Belgische vlag in haar strikje en kruisjes als ogen.

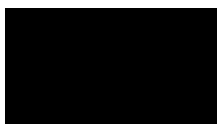
COLOFON

Leeuwarden, Februari 2021

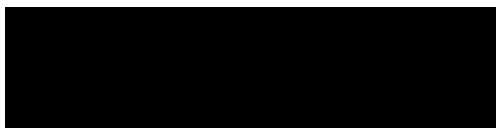
titel: SCHULDENVRIJ LEEUWARDEN, DOOR EEN RADICALE AANPAK!

© vrij onder voorwaarde van bronvermelding, exclusief cartoon

Initiatiefgroep #SchuldenvrijLWD:

Contactpersoon:

SCHULDENVRIJ DOOR EEN RADICALE AANPAK!

Sanering is de gangbare aanpak in de schuld-
hulpverlening als het gaat om problematische
schulden (situatie waarin men niet meer in
staat is om zonder hulp de schulden te beta-
len).

De keerzijde van deze aanpak is dat anderen –
schuldhulpverleners of bewindvoerders – voor
een groot deel de regie over je leven nemen
en dat je drie jaar lang geen kant op kunt. Je

moet het doen met een budget dat ver onder
het minimum ligt. Het voelt alsof je van de re-
gen in de drup terecht komt: je blijft gebukt
gaan onder de schuldenlast en de aflossing er-
van.

Vraag is hoe effectief de bestaande schuldsa-
nering eigenlijk is en hoe het ook anders kan!
Maar eerst even een uitstapje naar de prak-
tijk:

Een man, 42 jaar, mooie baan en

Een man, 42 jaar, mooie baan, leuke collega's, redelijk salaris, gelukkig getrouwd, vader van 2 kinderen. Maar dan. Zijn vrouw wordt ernstig ziek en overlijdt na enkele maanden. Vervolgens gaat zijn werkgever failliet en raakt hij zijn baan kwijt. Hij solliciteert zich suf, maar zonder succes. De TV gaat kapot, hij koopt ter wille van zijn kinderen een nieuwe op afbetaling. Het kan nog net uit. Vervolgens wordt de fiets van een van zijn kinderen gestolen. Er moet een andere, degelijke fiets komen. De tweedehands Gazelle is een goeie voor de dagelijkse fietstochten naar school en weer terug. De € 275,- daarvoor leent hij van een vriend. Kort daarna wordt hij geflitst voor te hard rijden: 26 km betekent een boete van € 300,-. Waar moet hij dat van betalen?

Nog een keer geld lenen wil hij niet. Zijn inkomen keldert naar beneden omdat hij van de WW-uitkering in de bijstand belandt. Er volgt een periode waarin de man steeds meer rekeningen wegstopt ("wat je niet ziet is er ook niet") en flinke achterstand oploopt bij de betalingen voor huur, energie en de zorgpremie. Hij komt financieel en geestelijk in de put te zitten, hij weet het niet meer. Hij wordt neerslachtig, wat bepaald niet bevorderlijk is bij het solliciteren naar een baan. In arren moede maakt hij de stap naar de schuldhulpverlening.

De reeks gebeurtenissen heeft al met al geleid tot ingrijpende gevolgen. Van de eens zo vrolijke en gelukkige man is weinig meer over. Hij komt de deur niet meer uit, verwaarloost zijn contacten met familie en vrienden en ook voor zijn kinderen kan hij nog maar nauwelijks belangstelling opbrengen. De sanering biedt enerzijds perspectief, maar betekent anderzijds dat hij drie jaar lang elk dubbeltje om moet draaien.

Bij dit soort trieste verhalen gaan het verdriet,
de machteloosheid en het vluchtgedrag ver-
scholen achter de groeiende berg schulden die

alle aandacht opeist. In deze situaties maakt het
uit hoe iemands karakter in elkaar steekt: de
een stapt gemakkelijk naar een familielid of

vriend om geld te lenen, de ander durft dat niet uit angst voor afwijzing of omdat trots hem in de weg zit. En dan heb je nog de mensen die in de val van kopen op afbetaling terecht komen of die geen enkele notie van getallen en bedragen hebben.

De onderlinge solidariteit blijkt - zeker in grote(re) steden – minder groot dan pakweg een halve eeuw geleden: veel mensen zijn druk-druk en hebben geen tijd voor hun directe omgeving, familie woont vaak verder weg. Als je problemen hebt lijkt je er alleen voor te staan. Je moet ook opboksen tegen de oordelen – “eigen schuld, dikke bult” – van medeburgers. Vaak slaat de moedeloosheid toe en blokkeert een stap naar vroegtijdige hulp.

In één keer uit de schulden

De Leeuwarder initiatiefgroep #SchuldenvrijLWD stelt een radicaal andere oplossing voor: personen en gezinnen schuldenvrij maken door hun totale schuld over te nemen en een finale kwijtschelding toe te passen!

Absolute kwijtschelding? Geld krijgen of schulden hebben en dat niet hoeven terug te betalen? Het kan en het gebeurt al op grote schaal en in verschillende situaties. Niet via een toevalstreffer – zoals een lot uit de loterij - maar door maatschappelijke en politieke keuzes.

Een aantal voorbeelden:

1. De coronacrisis heeft geleid tot een ongekende investering van de overheid in de samenleving. Organisaties, bedrijven en burgers worden gesteund, deels zonder terugbetalingsverplichtingen. Veel van de miljarden euro's worden 'om niet' verstrekt omdat de overheid lucht wil geven en de gedupeerden niet extra wil belasten.
2. De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) kan de studieschuld omzetten in een gift als een laag inkomen of chronische ziekte aflossing van de studielening onmogelijk maakt.
3. In Den Haag opereert het SchuldenLab070 – een samenwerkingsverband van private en publieke partijen – met het parool “Vrij van schuldzorgen”. Met verzameld kapitaal van bedrijven, banken en vermogensfondsen worden

schulden opgekocht en overgenomen. De gemeente maakt een deal met de schuldenaren over een uitruil: voor het schuldenvrij maken wordt een tegenprestatie gevraagd, zoals een traject naar school, vrijwilligerswerk of betaald werk.

4. De Stichting Urgente Noden (SUN) Friesland verstrekt via de hulpverlening een renteloze lening aan personen die in acute financiële nood zitten (zoals bij een dreigende huisuitzetting). Als er geen mogelijkheid voor andere financiering is dan wordt het geld omgezet in een gift.

5. Het landelijke Kansfonds start de pilot 'Gewoon Geld Geven'. Mensen in armoede krijgen geld zonder dat daar een tegenprestatie tegenover staat. De gezinnen bepalen zelf waar ze het meeste behoefte aan hebben en hoe ze het geld gaan besteden.

Waarom volledige kwijtschelding?

De Leeuwarder initiatiefgroep stelt een volledige kwijtschelding van schulden voor op grond van de volgende overwegingen:

1. Kosten voor de baten?

Rond de schuldenproblematiek is een bont 'circus' ontstaan van schuldeisers, incassobureaus, (schuld)hulpverleners, bewindvoerders, kredietverschaffers, trajectbegeleiders en cursusaanbieders. Ieder doet dat - om nog even in circusferen te blijven - met eigen optredens. En die kosten nogal wat.

Econome Barbara Baarsma (Universiteit van Amsterdam en Rabobank) stelt dat jaarlijks tot 17 miljard euro ingezet wordt in een poging om ruim 3 miljard aan problematische schulden te innen.

“De schuldafhandeling is nu zo ingericht dat we er vijf tot zes jaar over doen om van die 3 miljard aan schulden maar 300 miljoen daadwerkelijk te innen.

Gedurende deze periode zitten de huishoudens in diepe armoede, gepaard met hogere zorgkosten, een groter ziekteverzuim, lagere arbeidsparticipatie, hogere afhankelijkheid van een uitkering en een hogere onderwijsuitval” (zie noot op blz.9).

Voordat mensen in een saneringstraject komen gaat er meestal al een periode van

enkele jaren met deze gevolgen aan vooraf. De schuldeisers ontvangen uiteindelijk maar 300 miljoen van de 3 miljard openstaande schulden. Dat is 10%. De branchevereniging voor schuldhulpverlening, sociaal bankieren en bewindvoering NVVK stelt zelfs dat de schuldeisers 95% van de schulden kwijtschelden en dus maar 5% binnen halen.

De sociaaleconomische kosten van 17 miljard euro leveren een heel mager resultaat op. Schuldenaars en schuldeisers zitten eigenlijk gevangen in een langdurige schuldsanering. Ze hebben beiden baat bij snelle en effectieve oplossingen.

De huidige schuldenaanpak is pijnlijk genoeg een verdienmodel geworden, met enorme materiële en immateriële kosten voor de samenleving. Het levert de maatschappij geld op als de schulden helemaal worden kwijtgescholden en een groot deel van de hulp- en inningskosten daarmee overbodig wordt!

2. Langdurig in de shit

Voor veel personen en gezinnen betekent schulden hebben jarenlange stress en allerlei beperkingen in het dagelijks leven. De saneringstrajecten zetten mensen in een strak keurslijf waarin ze weinig tot niets te vertellen hebben en het moeten doen met een minimaal budget. Het is een situatie met ingrijpende gevolgen voor hun leefwijze en hun verdere levensloop.

Dat geldt zeker voor kinderen die part nog deel hebben aan het ontstaan van de schuldsituatie. Zij zijn letterlijk 'het kind van de rekening'. De kans is groot dat de maatschappij langdurig kosten moet maken voor opvang en begeleiding van personen die het maatschappelijk en psychisch niet redden.

Lector Nadja Jungman - prominent schulden-deskundige van de Hogeschool Utrecht – stelt: *“Voorkomen dat schulden blijven dooretteren levert de overheid uiteindelijk een besparing op”*. De overheid onderkent het probleem: zo is per 1 januari 2021 vroegsignalering wettelijk verankerd. Woningbouwcorporaties, energiebedrijven en zorgverzekeraars moeten betalingsachterstanden melden bij de gemeente die

vervolgens schuldhulp aanbiedt aan de betreffende bewoners.

Gemeenten erkennen dat veel meer ingezet moet worden op een preventief beleid.

3. Een opeenstapeling van oorzaken

Er is een kentering in het denken over schulden: jarenlang waren de hulpverlening en de trajecten gebaseerd op de 'eigen schuld, dikke bult' redenering. Het eigen handelen en persoonlijk falen in het omgaan met geld werden gezien als de veroorzakers. Het ontstaan van de schuldproblemen wordt inmiddels niet meer alleen bij de schuldenaar gelegd. Het inzicht is gegroeid dat schuldsituaties een opeenstapeling zijn van diverse oorzaken. Het feit dat de overheden een belangrijke bijdrage leveren aan het creëren en vergroten van de schulden door 'rücksichtslose' terugvorderingen en oplopende boetes is stevig in beeld gekomen.

De Nationale Ombudsman heeft jarenlang gewezen op deze gevolgen van overheidsbeleid. De overheid en haar uitvoeringsinstanties zouden weer een beleid moeten voeren dat stoelt op 'vertrouwen in de burger, tenzij..'. In de schuldhulpverlening betekent dit dat de nadruk komt te liggen op de zelfredzaamheid en ondersteunende activiteiten en niet meer op de saneringsvoorwaarden.

Gerrit Zalm, voorzitter van het SchuldenlabNL, pleit inmiddels voor verkorting van de saneringstijd van 3 naar 1 jaar en het oprichten van een opkoopfonds voor schulden.

4. Geen pijnbank maar perspectief

Het overnemen van schulden en het toepassen van kwijtschelding maken al deel uit van de schuldhulpverlening. De uitdaging is om een stap verder te gaan door schulden van personen en gezinnen volledig kwijt te schelden zonder daar een terugbetaling tegenover te zetten. Het betekent nieuw perspectief in plaats van een jarenlange pijnbank. De personen kunnen met een 'schone lei' aan hun toekomst werken.

Veel mensen met schulden willen die eerst zelf oplossen. Het gaat vaak om personen die gemiddeld vijf jaar (cijfer van de Kredietbank Nederland) proberen uit de schulden te komen.

Als dat niet lukt melden ze zich met veel schroom bij de schuldhulp. Er volgen dan nog enkele jaren waarin de schulden afbetaald moeten worden. Mensen in een schuldsituatie hebben behoefte aan snelle oplossingen en een tastbaar perspectief.

De #SchuldenvrijLWD-aanpak kan die bieden door de schulden over te nemen en direct totale kwijtschelding toe te passen. Dat kan in verschillende fases van een schuldsituatie: al bij het ontstaan van schulden maar ook gedurende de schuldhulptrajecten (schuldbemiddeling en sanering).

Vroegtijdige steun kan verdere druk - zoals door incasso, inbeslagnames en oplopende boetes - voorkomen. Het overbodig maken van saneringstrajecten is zowel voor schuldenaars als schuldeisers aantrekkelijk. Er is een wederzijds belang: de schuldenaars gaan geen lange, stressvolle trajecten in en de schuldeisers kunnen meer geld terug krijgen dan bij een sanering. Een directe deal is voor hen effectiever en meer lonend dan een bedrag van 5% aan het eind van de sanering.

Volledige kwijtschelding vraagt een andere aanpak, maar in feite gaat het om een waardevolle toevoeging aan de bestaande infrastructuur en het instrumentarium van de schuldhulpverlening!

Starten met een pilot in Leeuwarden

In de gemeente Leeuwarden wonen relatief veel mensen met schulden. De Armoedemonitor gemeente Leeuwarden 2017 (onderzoek KWIZ) bevat cijfers over huishoudens met een minimuminkomen en huishoudens in schuldhulptrajecten, uitgesplitst naar leefvorm, leeftijd, achtergrond en woonwijk.

Zo'n 2.000 huishoudens zaten in 2017 in een traject bij de Kredietbank of in een wettelijk traject via de rechtbank. Daarvan had 80% een minimuminkomen. De meerderheid – 60% - van de minimahuishoudens die een beroep op schuldhulp deden was alleenstaand, 17% was eenoudergezin, 13% meerpersoonshuishouden zonder kinderen en 10% meerpersoonshuishouden met kinderen. Daarnaast zijn er nog huishoudens met (problematische) schulden die niet in schuldhulptrajecten zitten. Actuele gegevens van deze groep waren niet beschikbaar.

Politiek en sociaal is er een 'klimaat' ontstaan waarin er ruimte lijkt te zijn voor een radicalere aanpak van de schuldenproblematiek. In een lepen Mienskip is veel mogelijk als er een appèl wordt gedaan op onderlinge betrokkenheid en solidariteit. De #SchuldenvrijLWD-aanpak vraagt een investering in energie en financiën. De initiatiefgroep realiseert zich dat deze nieuwe aanpak getoetst moet worden. Niet alleen op de effecten van de kwijtschelding maar ook op het proces daaromheen en de kosten ervan.

Zichtbaar moet worden wat de 'winst' is voor de aanvragers, voor de schuldeisers, voor de kapitaalverstrekkers en voor de maatschappij als geheel. In dat kader dienen de sociaaleconomische en maatschappelijke inverteertheiden in beeld te worden gebracht. De mensen die uit de schulden komen zullen weer meer deelnemen aan het sociaaleconomische leven. Ze gaan bijvoorbeeld vrijwilligerswerk doen, worden lid van een (sport)vereniging, zijn minder vaak ziek en treden al of niet na scholing weer toe tot de arbeidsmarkt.

We pleiten daarom voor een pilot in de gemeente Leeuwarden waarin doelgroep en schaal afgeperkt worden. Over de vorm, organisatie en wijze van werken moet natuurlijk afstemming worden bereikt. Daarnaast zal ook bekeken moeten worden hoe je voorkomt dat mensen – opnieuw – in schulden terecht komen.

Het overnemen van schulden en de volledige kwijtschelding kunnen zo vroeg mogelijk toegepast worden. Juist in de periode van beginnende schulden, vermeerderd met snel stijgende administratie/inningskosten en boetes, raken veel mensen de weg kwijt en is snelle steun nodig. De #SchuldenvrijLWD-aanpak sluit aan op de beleidsvoornemens van de gemeente Leeuwarden om veel meer in te zetten op preventie en vroegsignalering. De per 1 januari van dit jaar gewijzigde Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) geeft nadere richtlijnen aan gemeenten voor vroegsignalering (zie ook blz. 5, paragraaf 2).

Voor de pilot denken we aan een doelgroep van ongeveer 200 tot 250 huishoudens met problematische schulden, 10% van het geschatte totale aantal van 2.000 tot 2.500 huishoudens die al of niet gebruik maken van de schuldhulpverlening. Het betreft dan schulden die niet zonder hulp op te lossen zijn. De omvang van de doelgroep zal afhangen van de duur en financieringsmogelijkheden (schuldenfonds) van de pilot. Er kan een selectie van schuldenaars gemaakt worden aan de hand van bijvoorbeeld de volgende criteria:

- ❖ op leefvorm: alleenstaanden, eenoudergezinnen, meerpersoonshuishoudens met en zonder kinderen (naar rato)
- ❖ op opleiding en werkervaring
- ❖ op leeftijd: jongeren, personen tussen 21 en 67 jaar en ouderen
- ❖ op fase in de schuldsituatie:
 - oplopende schulden in de vroegsignaleringsperiode
 - problematische schulden zonder schuldhulptraject of met hulp van vrijwilligers

- problematische schulden in schuldhulptrajecten (schuldbemiddeling en sanering)
- ❖ op woonwijk: bewoners van de wijken Heechterp-Schieringen, Wielenpolle/Schepenbuurt, Vrijheidswijk en Bilgaard en enkele wijken met een hogere Sociaal Economische Status (SES-wijken)
- ❖ op ondernemerschap: starters en ZZP'ers in de MKB-sector.

De deelnemende schuldenaars in de pilot zullen volgens het maatwerkprincipe gekozen en benaderd worden: de specifieke situatie van het huishouden is uitgangspunt. Schuldenvrij maken betekent ook niet weer in schulden vervallen.

Ervaring in de schuldhulpverlening leert overigens dat maar een zeer klein deel (3% volgens de Kredietbank Nederland) van de schuldenaars na de schuldhulp opnieuw in problematische schulden terecht komt.

Contouren van een aanpak

1. Drie stappen

Cruciaal is het maken van een kwalitatieve analyse van de schuldsituatie (stap 1).

In meerdere gesprekken zullen de oorzaken - enkelvoudig, meervoudig, stapeling – blootgelegd moeten worden en de betrokkenen benoemd. Dat is werk voor ervaren en geschoolde hulpverleners die dit vanuit een onafhankelijke positie - ondergebracht in een pool? – uitvoeren. De analyse vormt de basis voor een Plan van Aanpak, waarin de wensen en behoeften van de betreffende personen de leidraad zijn.

Eigen regie kunnen nemen staat voorop. Op grond daarvan kunnen benodigde zaken als coaching, begeleiding, trajecten en inkomenssteun (maximaal benutten van minimaregelingen, toeslagen, teruggave belastingen en kwijtschelding/ontheffing) aangegeven worden. Er kan ook afgesproken worden dat de schuldenaar zich zonder steun kan redden en op eigen kracht verder gaat, met de mogelijkheid om alsnog terug te kunnen vallen op advies en

steun. De afspraken en wederzijdse inspanningsverplichtingen worden in een overeenkomst vastgelegd.

Na de analyse volgen de overname van de schulden door het lokale schuldenfonds (zie verderop) en de finale kwijtschelding (stap 2). Onderhandelaars gaan namens het fonds in overleg met de schuldeisers over een overeen te komen schikkingsbedrag dat op het gemiddelde van 5% van de schuld in saneringstrajecten ligt.

In deze fase kan het eerder gemaakte Plan van Aanpak uitgevoerd worden, inclusief afspraken over het voorkomen van nieuwe schulden (stap 3).

Bestaande instrumenten en vaardigheden van de schuldhulpverlening kunnen worden benut om de drie stappen mogelijk te maken. De finale kwijtschelding van de schulden maakt saneringstrajecten echter overbodig. De vrijkomende financiële middelen en menskracht kunnen beschikbaar worden gemaakt voor de #SchuldenvrijLWD-aanpak.

De aanpak in een schemaatje:

stap 1	stap 2	stap 3
Kwalitatieve analyse Maken Plan van Aanpak	Schuldenfonds: overname schuld, Kwijtschelding	Uitvoering Plan van Aanpak: begeleiding, trajecten.

2. Oprichten van een lokaal schuldenfonds

Voor de overname van schulden en de kwijtschelding is geld nodig. Daarvoor kan een lokaal schuldenfonds opgezet worden: haal kapitaalverstrekkers zoals de Kredietbank Nederland, vermogensfondsen, banken en gemeente bijeen in zo'n fonds.

Ook woningbouwcorporaties die met sociaal kapitaal hun huurders kunnen steunen en zorgverzekeraars die zich het lot van hun verzekerden aantrekken kunnen deelnemer zijn. De gemeente zal uiteraard kunnen bijdragen uit het budget voor armoede- en schuldenaanpak en het Sociaal Domein.

Er kan daarnaast een beroep op particuliere fondsen, crowdfunding en donerende particulieren gedaan worden.

Bedrijven en organisaties leveren een tastbare bijdrage aan het schuldenvrij maken van burgers door ook deel te nemen aan het fonds. Als maatschappelijke ondernemers investeren ze daarmee in een solidaire en gezondere samenleving, een bijdrage die zich terugverdient. Het schuldenfonds heeft de Stichtingsvorm als rechtspersoon en opereert in de praktijk als een beheerstichting met afgebakende financiële taken in het kader van de pilot. Het fonds neemt de schulden over van de schuldeisers die snel – dus niet na jaren – een bedrag krijgen dat gelijk is aan het bedrag van 5% van de schuld dat aan het eind van een saneringstraject geïnd wordt. De schuldenaars zijn per direct van hun schulden af en kunnen met een ‘schone lei’ doorgaan.

Het fonds betaalt niet de totale schuld maar maakt een deal met de schuldeiser(s) over een schikkingsbedrag. De schuldeiser neemt dan genoegen met betaling van een deel van de schuld en scheldt het restant kwijt. Een aanpak die overeenkomt met de huidige sanering praktijk. Het fonds verleent de schuldenaar volledige kwijtschelding en neemt daarmee het schikkingsbedrag voor z'n rekening. De schuldeiser wordt hierdoor gevrijwaard van aanmerkelijke administratieve, juridische en andere financiële kosten.

3. Aan de slag

De initiatiefgroep #SchuldenvrijLWD bepleit een aanpak die de missies van de (professionele) schuldhulporganisaties en beleidsmakers stevig aanscherpt. We zijn kritisch op de bestaande praktijk maar willen vooral de dialoog opzoeken.

We waren heel benieuwd wat betrokkenen en deskundigen van ons idee zouden vinden. De eerste versie van deze notitie hebben we daarom verstuurd naar diverse personen uit onder andere de wereld van de schuldhulpverlening met de vraag om commentaar te geven. De vele positieve en kritische reacties per mail en in een aantal gesprekken waren aanleiding om de notitie op onderdelen te verbeteren en aan te scherpen. Dat heeft geresulteerd in de notitie in de huidige vorm.

De initiatiefgroep gaat nu in overleg met onder meer de gemeente Leeuwarden en de Leeuwarder schuldhulporganisaties over de wenselijkheid en mogelijkheden om te komen tot de start van de voorgestelde Pilot.

Uiteindelijk gaat het om de vraag: hoeveel is het ons als samenleving waard om mensen in problematische schuldsituaties op korte termijn weer perspectief te bieden en de verlamende stress weg te nemen? Zodat ook zij weer volop mee kunnen doen!

1 Citaat uit interview Barbara Baarsma over problematische schulden in de talkshow 'Jinek' op 10 september 2020. Onderbouwing van de cijfers is te vinden in het rapport "Minder Schade door Schuld" van de denktank De Argumentenfabriek, gepubliceerd in september 2020 (www.argumentenfabriek.nl). Het rapport bevat beleidsvoorstellen om slimmer met problematische schulden om te gaan en zo miljarden te besparen.